

Posudek na RIGORÓZNÍ PRÁCI Lenky Tesárkové Rétorické figury v překladech současné venezuelské publicistiky se zaměřením na Jana Rudolfa Slabého. ÚTRL FF UK v Praze

Předkládaná rigorózní práce Lenky Tesárkové je zaměřena na zmapování oblasti řečnických figur, konkrétně metafory a metonymie, s akcentem na jejich roli a frekvenci v textech *El Libertador Simon Bolívar y su papel en la revolución emancipadora de la América Espannola* a vybraných textů z časopisu *8 Estrellas* a jejich překladech do českého jazyka. Na úvod je nutno konstatovat, že se jedná o práci specifickou v několika ohledech. Autorka totiž využila jednak textů z oblasti politických projevů, navíc v latinskoamerickém kontextu, což pro badatele z jiných oblastí znamená naprosto precizní obeznamenost s realitou (sc. specifiky) a zejména pak nevyhnutelnou znalost zkoumané problematiky, navíc textů z naprosto odlišných období (a tudíž textů řídících diametrálně odlišnými normami jazykovými i překladatelskými, o idiolektu autorů a překladatelů ani nemluvě). Jedná se tedy s jistou dávkou zjednodušení o jakousi řečnickou figuru v kostce, což znepríjemňuje výzkum samotný, ale i vše co mu předchází.

Zde je nutné konstatovat, že autorka se s tím vypořádala velmi dobře, neboť dokázala materiál udržet v intencích svého záměru a navíc (možná právě proto) dokázala výzkum obohatit o moderní statistické metody jako modus, medián, aritmetický průměr či relativní nebo absolutní odchylka, což by nebylo samo o sobě nikterak zvláštní, kdyby se nejednalo o naprosto precizní práci s naprosto nenapadnutelnými výsledky doplněnými fundovaným komentářem a výkladem. Analýza vzorku dokázala, že uvedené metody (lépe řečeno, to jak se autorka dopracovala k výsledkům) nejsou pouhým klišé majícím zvýšit hodnotu práce, ale jsou zde skutečně základem výzkumu, což dokazují čísla i uvedený výklad a komentář. Je zde patrný jasný vzorec a jeho způsob aplikace v textu. Když k tomu připočteme fakt, že zejména empirická část má jasnou a logickou strukturu, která je podpořena přehlednými tabulkami, grafy a zejména fundovaným komentářem, nebo skutečnost, že je zde vždy jasně detegovatelné translátologické hledisko (role překladatele, normy překladu, překladatelské metody apod.), od něhož se odvíjí vše ostatní, pak je naprosto zřejmé, že práce přesahuje rámec pro rigorózní práci (minimálně empirická část).

Na druhou stranu jsou zde i negativní specifika, logický to důsledek výše uvedených skutečností (volby textů a oblasti). Bez ohledu na stylistické záležitosti různého typu, (výrazy typu „teoretická definice“ /str. 8/, „pochází z pera J.R. Slabého“ /str. 9/, „strhávají na sebe pozornost“ /str. 24/, „odlištění projevu“ /str. 33/, „nešvarem se nakazil publicistický styl“ /str. 34/, „snaží se obnovit pozornost“ /str. 92/ apod.) nebo jistou nedůslednost při sestavování bibliografie (např. Slabý, Rudolf

Jan Ver „R.J.S.“ Zdeněk Hampejs /str. 99/ vs. Osvaldová, Halada a pol. /str. 98/ vs. Llera J.A.../str. 98/ apod.), která je dle mého názoru navíc vzhledem k šíři záběru značně poddimenzovaná, či některých kapitol v teoretické části, kde je patrné to, že autorka při závěrečné redakci ponechala evidentně pasáže z některé z pracovních verzí (nebo diplomové práce), např. na str. 8 v přehledové podkapitole Struktura a cíle práce nalezneme v jinak pochopitelně prostém „odosobněném“ výčtu obsahu práce vsuvku „tyto úvahy ponechme v rámci této práce stranou a soustředme se na obecnou charakteristiku populismu“, načež pokračuje výčet kapitol a zkoumaných problémů, obdobně je tomu v podkapitole Jan Rudolf Slabý obsahující životopis této osobnosti, kde se dočteme „z tohoto důvodu jsem se rozhodla rozšířit svou diplomovou práci o životopis tohoto významného autora včetně seznamu dostupné literatury a přehledu jeho nejdůležitější překladatelské činnosti. Rigorózní práce byla obohacena nejen o životopis tohoto význačného překladatele, ale také o přehled jeho překladů“, což, mimo toho, že se jedná o redundantní reduplikaci (řečeno terminologií figur a tropů), působí v rámci kapitoly minimálně bizarně, ty by se dle mého názoru u tohoto typu prací neměly vyskytovat, nicméně jsou při šíři záběru pochopitelné.

Více mi vadí poněkud vágní nakládání se zdroji, například na str. 7 není zcela zřejmé, zda konstatování „příjemce neboli receptor je pomocí těchto prostředků (sc. figur a tropů) přesvědčován o důležitosti sdělení“ je názorem autorky rigorózní práce či jiného badatele (a pak je tedy nutné zjistit, k jakému patří proudu, neboť toto prohlášení samo o sobě je rozporovatelné, není-li z dílny autora patřícího ke klasickému pojetí). Stejně je pak otázkou, zda skutečně autorka někde zjistila, že si politici vytvářejí svůj vlastní slang (možné to je), nebo je to vlastní vývod autorky či pouze lapsus (byl myšlen žargon nebo profesionální mluva), neboť v prvním případě by to mělo být určitě zvýrazněno, neboť se jedná o velmi důležitou skutečnost, která do jisté míry odporuje klasickému pojetí figur a tropů, zejména když, jak praví autorka, tento slang obsahuje „figury a tropy“. Obdobně tak vysvětlení, že digrese je emocionální vsuvka (str. 87), to je velmi zajímavý postřeh stojící za osvětlení nebo naopak eliminaci.

Závažnějším však vnímám přístup k popisu zkoumaných prostředků v teoretické části, kde naprosto postrádám systém nebo nějaké logické vodítko, například na str. 23 u rozdělení metafor autorčina analýza naprosto postrádá „ukotvení“, což znamená, že zde není přehled definic, jejich řazení či nějaká kategorizace, která by se pak alespoň trochu promítla nebo byla vodítkem v empirické části. V praxi to znamená, že například na první pohled není zřejmé, zda jsou lexikalizované metafory, klišé nebo profesionální mluva řazeny mezi metafory, pochopil jsem, že ano, jelikož jich je ve zkoumaných textech většina, pak bych doporučoval alespoň zmínit autory, včetně těch z oblasti translatologie, kteří je za metaforu nepovažují. Obdobně zde postrádám jakoukoliv klasifikaci metafory dle popisované reality, což by nebylo nikterak zavádějící, kdyby pak autorka práce

v empirické části v příkladech neuváděla při rozboru jedněch vzorků Curtiovu metaforu divadla (viz dále), zatímco u jiných nikoliv. Je to dáno tím, že místo konkrétní klasifikace klasické nebo moderní, translatologické, lingvistické nebo literárněvědní či jakékoliv jiné, využila velmi, při vší úctě k autorce (její dílo *Čeština, řeč a jazyk* je publikací zaměřenou jiným způsobem), velmi povrchní výklad Čechové. Ale bylo by toho možno nalézt vícero. Obdobně je tomu u druhého zkoumaného prostředku metonymie. Bez ohledu na naprosto povrchní definice, navíc kladené často bez udání zdrojů, se tam jaksí bez vysvětlení objeví jedna řádka o synekdoše, navíc bez jakékoliv návaznosti na metonymii (bez ohledu na fakt, že rozdíl mezi oběma zkoumanými prostředky je skutečně frapantní, je zde množství zdrojů popisujících dané prostředky, já osobně jsem v rámci své dizertační práce našel 23 zdrojů, kde je této problematice věnováno více než 2 strany textu), to vše pak bez jakéhokoliv přechodu nebo vysvětlení směřuje poměrně alogicky zpět k pojednání o metafoře. To pak pochopitelně vyústilo v některé logické nepřesnosti v textu. Například tvrzení, že výraz metafora znamená „za významem“, je polemické, minimálně neuvedeme-li zdroj či jazyk, z něhož může být daný výraz „vykalkován“ (str. 26), obdobně tomu je u poměrně alogické definice s explikací „nebo (u metonymie) je nahrazena část za celek (v české terminologii se tato metonymie označuje jako synekdocha)“ (str. 27), či „lingvistická metafora (sc. je ta která) využívá terminologie lingvistiky“ (str. 26).

Na druhou stranu, je-li v práci zdroj uveden, pak trochu nezvyklým způsobem, např. na str. 27 nalezneme uprostřed (navíc žádné další definice v daném textu nejsou) textu prohlášení „další definici metafory nalezneme na poněkud nezvyklém místě. Jedná se o slovník marketingových pojmů“. Tato definice je zvláštní ze dvou důvodů, předně zde chybí nějaká další taxonomie, navíc daná definice (jde-li jí vůbec považovat za definici sensu stricto) nepředstavuje žádné novum ani průlom ve zkoumané problematice. S tím souvisí i někdy poněkud zvláštní nakládání s poznámkovým aparátem a explikacemi v textu, na jedné straně autorka vysvětluje všeobecně známé výrazy typu „conditio sine dua (SIC) non (nepostradatelnou podmínku“ - na str. 33), naopak jiné velmi zajímavé výrazy nebo jevy ponechává bez vysvětlení (např. opravdu zajímavé spojení cultura del pelotazo vysvětleno španělsky jako cultura del enriquecimiento /str. 42/, což v podstatě uzavírá text zájemcům nemluvícím španělsky), obdobně je tomu pak někdy v rovině terminologické a bohužel je tato nedůslednost patrná i v empirické části. Příkladem je výklad metafor na některých zvolených příkladech ze zkoumaných textů, které nemají jednak oporu v teoretické části (jak bylo naznačeno výše) a navíc jsou komentovány někdy naprosto nejasně. Zde autorka u jednoho z typů metafor zcela správně užívá pojmenování metaforika divadla (pravděpodobně klasifikace E. Curtia), ale v následných případech již zcela rezignovala na pojmenovávání dalších metafor ve prospěch abstraktních pojmenování „metafory z oblasti antropologie, náboženství“ apod. /74/, přestože dané výrazy mají podle stejné klasifikace přesné pojmenování,

např. „matka vlast“ nebo „synové Španělska“ /74/ coby metafory personální, obdobně je tam metaforika cestování a další a další.

Jinak bych měl výhrady i ke strukturaci textu, to je ale pouze osobní názor. Přestože se v názvu práce objevuje jméno J.R. Slabého, což mi připadne vzhledem k jinak relativně vyváženému zastoupení všech překladů v rozboru minimálně redundantní (a pravděpodobně pozůstatek z diplomové práce), není mi zcela jasné, proč autorka věnovala poměrně značnou část teoretické části (str. 10-22) osobě uvedeného překladatele, neboť jednak se na těchto stranách většinou vyskytuje popis zkoumané problematiky ústící do empirické části, opomeneme-li fakt, že stručný popis autorů dalších článků (kde je v empirické části poměr 1 ku 1, bereme-li vícero autorů pro druhý vzorek jako monolit) koliduje s mírou informací o osobnosti J.R. Slabého, a navíc obsahuje pro práci tohoto významu naprosto irelevantní informace typu „obec Černožice byla osídlena v mladší době kamenné“. Já osobně bych volil pro tento jinak velmi čtivý text místo v přílohách, bez ohledu na fakt, že bych byl u hodnocení relevantnosti informací z historických pramenů o té či oné osobnosti (z dnes tak vzdáleného období) velmi obezřetný a raději bych nepoužíval kategorické výrazy typu „další nepravdivou informací o Slabém nalezneme v publikaci...(13)“, víme-li, jak nepřesné jsou historické zdroje.

V každém případě je nutno konstatovat, že se jedná o velmi kvalitní práci, kterou doporučuji uznat jako rigorózní, neboť i přes uvedené výtky splňuje všechny náležitosti a kritéria.

V Praze dne 14.4.2012

PhDr. Radek Eichl, Ph.D.